

1. Конвенція ООН про права дитини від 20.11.1989. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text.

2. IV Конвенція про закони і звичаї війни на суходолі та додаток до неї: Положення про закони і звичаї війни на суходолі від 18 жовтня 1907 р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_222#Text.

3. Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів (Протокол I), від 08 червня 1977 р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_199#Text.

4. Женевська конвенція про захист цивільного населення під час війни від 12 серпня 1949 р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_154#Text.

5. Женевська конвенція про поводження з військовополоненими від 12 серпня 1949 р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_153#Text.

**Олександра
НЕСТЕРЦОВА-СОБАКАРЬ**
доцент кафедри
цивільно-правових
дисциплін Дніпропетровського
державного університету
внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

ЮРИДИЧНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ НЕПОВНОЛІТНІХ: ВИДИ ТА ХАРАКТЕРНІ РИСИ

Юридичну відповідальність у правничій науці загально визнано розуміти як міру (форму) державного примусу, що застосовується державними органами в жорсткій процесуальній формі до порушника за скоєне ним правопорушення і має для нього несприятливі наслідки у вигляді певних позбавлень особистого, майнового або організаційного характеру.

Традиційно юридична відповідальність визначається як сукупність правовідносин між державою в особі її компетентних органів та правопорушником, на якого покладається обов'язок зазнавати певних несприятливих наслідків за порушення нормативно-правових вимог. Зокрема, концепція позитивної відповідальності розглядає як один із аспектів юридичної відповідальності неухильне, суворе, ініціативне здійснення суб'єктом усіх правових обов'язків. Як бачимо, спільними характерними рисами юридичної відповідальності є: державний примус; засудження правопорушення та його суб'єкта; наявність несприятливих наслідків для правопорушника тощо. В узагальненому вигляді юридична відповідальність виконує декілька функцій, а саме:

– регулятивну, під якою варто розуміти напрям правового впливу, що

полягає у спонуканні індивіда дотримуватися правових приписів та виявляти їх у правомірній поведінці;

– охоронну, що спрямована на захист позитивних суспільних відносин шляхом нормативно встановлених механізмів притягнення винних осіб до відповідальності у разі порушення норм права;

– каральну – передбачає напрям правового впливу на суб'єктів правопорушення, що відповідає принципам юридичної відповідальності і полягає в осуді, позбавленнях особистісного та майнового характеру;

– виховну (превентивну) як напрям правового впливу на індивідуальну і суспільну свідомість, що полягає у формуванні правосвідомості, правової культури та викоріненні зі свідомості особи правового нігілізму, антисоціальної поведінки (реальної або припустимої);

– поновлювальну як напрям впливу на свідомість та поведінку людей, спрямований на впорядкування суспільних відносин, правового статусу суб'єктів;

– заохочувальну (стимулювальну), що є напрямом впливу на позитивне ставлення особи до встановлених правил поведінки і бажання виконувати (дотримувати) необхідні вимоги права й отримувати відповідні заохочення, передбачені законодавством [1, с. 265–266].

Традиційно вважається, що до неповнолітніх за порушення вимог законодавства застосовуються заходи цивільно-правової, дисциплінарної, адміністративної та кримінальної відповідальності.

Відмінна риса адміністративної відповідальності неповнолітніх полягає у тому, що вона зазвичай супроводжується також і застосуванням заходів адміністративного примусу до батьків. Це означає, що у зв'язку зі скоєнням неповнолітніми порушень правопорядку, за які вони не несуть юридичної відповідальності, але піддаються іншим заходам правового примусу, законодавством передбачено адміністративну відповідальність батьків, за відсутністю таких – їхніх законних представників. Таким чином, юридична відповідальність неповнолітніх слугує одночасно і частиною підстави для застосування відповідальності до їх законних представників та самостійною підставою для застосування примусових засобів до них самих.

Підставою адміністративної відповідальності є вчинення адміністративного правопорушення неповнолітнім. Як відомо, КУпАП передбачає можливість притягнення до адміністративної відповідальності осіб, які досягли на момент вчинення адміністративного правопорушення 16-річного віку [2]. Виходить, що в адміністративному праві встановлено дещо інше, порівняно з цивільним законодавством, вікову межу відповідальності [3]. Особи, які не досягли 16 років, вважаються не здатними відповідати за свої дії, а отже, звільняються від будь-якої відповідальності під час скоєння адміністративного правопорушення.

В юридичній літературі неодноразово вказувалося, що такий диференційований підхід до неповнолітніх (різний вік настання юридичної

відповідальності) в адміністративному та цивільному праві є необґрунтованим.

Справді, якщо рівень свідомості підлітка дає йому можливість розуміти значення своїх дій при вступі в шлюб, укладанні угод або заподіянні шкоди, то чому він не може розуміти значення адміністративного правопорушення, що вчиняється ним? Адже здатність неповнолітнього розуміти значення своїх дій не змінюється сама собою від того, з позиції яких правових норм, якої галузі права оцінюватимуться його вчинки. Ці розбіжності слід було б усунути при подальшому вдосконаленні законодавства.

Цивільно-правова відповідальність є одним із видів юридичної відповідальності і тому має всі властиві їй ознаки: державно-примусовий вплив, застосування уповноваженими суб'єктами, застосування заходів юридичної відповідальності до осіб, які допустили порушення норм цивільного законодавства.

Цивільно-правова відповідальність неповнолітніх, маючи загальні риси юридичної відповідальності, водночас відрізняється низкою особливостей, пов'язаних із суб'єктами відповідальності, котрими є особи, які не досягли повноліття. Тож цивільним законодавством встановлено певні вікові критерії відповідальності неповнолітніх. У зв'язку з цим є правильним встановлення у законодавстві не субсидіарної, а окремої (часткової) відповідальності батьків та дітей у разі заподіяння шкоди останніми. Це дозволяє одночасно впливати як на безпосереднього заподіювача шкоди, так і на осіб, які зобов'язані наглядати за ним. З іншого боку, незважаючи на деякий запобіжний вплив на неповнолітніх, встановлення часткової відповідальності дітей та батьків певною мірою може послабити відповідальність останніх за виховання своїх дітей. Що в сучасних умовах краще: належне виконання батьківського обов'язку чи усвідомлення та здійснення самостійної відповідальності неповнолітніми у максимально ранньому віці? Напевно, і те, й інше.

Дисциплінарна відповідальність передбачена трудовим законодавством за неправомірну поведінку. Це вид юридичної відповідальності, що є обов'язком працівника понести покарання, передбачене нормами трудового права, за протиправне невиконання своїх трудових обов'язків. Підставою для притягнення до дисциплінарної відповідальності є дисциплінарний проступок, тобто невиконання або неналежне виконання працівником із його вини покладених на нього трудових обов'язків. Головна відмінність від адміністративної відповідальності – функціонування переважно у сфері трудових відносин. Тому такі заходи впливу, як догана та сувора догана, визначені ст. 24-1 КУпАП, що можуть бути застосовані за вчинення адміністративних правопорушень до неповнолітніх у віці від шістнадцяти до вісімнадцяти років, доречно відносити до заходів не адміністративного, а дисциплінарного впливу. Адже вони притаманні службовим та трудовим відносинам. І було б логічним припустити, що їх застосування до неповнолітнього мало б сенс, якби накладалося адміністрацією відповідного

навчального закладу, але за порушення вже навчальної дисципліни.

Кримінальна відповідальність як найсуворіший вид юридичної відповідальності настає за вчинення кримінальних правопорушень (злочинів). Соціальні та психофізичні особливості особистості підлітків диктують необхідність мати у законі спеціальні норми, що регулюють відповідальність неповнолітніх.

Таким чином, інтеграція України в міжнародну спільноту вимагає перегляду системи видів покарань щодо неповнолітніх, передбачених процесуальним законодавством, вдосконалення застосування до таких осіб заходів юридичної відповідальності та внесення до законодавства відповідних змін, а також удосконалення примусових заходів виховного характеру, що дозволить більш ефективно захищати неповнолітніх від протиправних посягань, а отже, сприятиме виконанню Україною вимог Конвенції про права дитини.

---

1. Бостан С. К., Гусарєв С. Д., Пархоменко Н. М. та ін. Теорія держави і права : навч. посібник. Київ : ВЦ «Академія», 2013. 348 с.

2. Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон України від 07.12.1984. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>.

3. Цивільний кодекс України : Закон України від 16.01.2003. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>.

Валерія НІКІТІНА

курсант ННІ права та підготовки фахівців
для підрозділів Національної поліції

Науковий керівник:

д.ю.н., проф. **Роман МИРОНЮК**

(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

ОСОБЛИВОСТІ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ НЕПОВНОЛІТНІХ ЗА ВЖИВАННЯ СЛАБОАЛКОГОЛЬНИХ НАПОЇВ В ОСВІТНІХ ЗАКЛАДАХ ТА ГРОМАДСЬКИХ МІСЦЯХ

Стрімкі євроінтеграційні процеси, що відбуваються навіть під час повномасштабного воєнного вторгнення російської федерації на терени нашої держави, зумовлюють потребу в дотриманні встановлених законодавцем вимог щодо охорони дитинства, запобіганні шкідливому впливу зовнішніх факторів на процес розвитку дитини.

Представлене дослідження спрямоване на аналіз нормативно-правових актів діючого законодавства, що захищають інтереси дитини та загалом